

**Projekt „www.praktyki.wh.umcs”- Przygotowanie
i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych
na Wydziale Humanistycznym UMCS**

Niezbędnik studenta/-tki na praktykach

PEDAGOGIKA SPECJALNA

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKOŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Niezbędnik studenta/teki na praktykach

Pedagogika specjalna

Spis treści

I Niezbędnik dla studenta odbywającego praktyki pedagogiczne ciągłe

1. OLIGO I Program praktyki ciągłej w szkole specjalnej I-III dla upośledzonych umysłowo
2. Dekalog studenta praktykanta.
3. Dziennik praktyk.
4. Opinia opiekuna o przebiegu praktyki.
5. Schemat konspektu zajęć.
6. Schemat wyników obserwacji wybranego ucznia.
7. Karta oceny praktyki.
8. Arkusz oceny wiedzy i umiejętności.

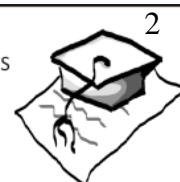
II Niezbędnik dla nauczyciela – opiekuna praktyk

Program praktyki ciągłej w szkole specjalnej I-III dla upośledzonych umysłowo

III Część ogólnopedagogiczna

dr Dorota Pankowska

Płeć i rodzaj a edukacja. Podstawowe pojęcia

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Program praktyki ciągłej w szkole specjalnej (integracyjnej)

w klasach I-III po 3 semestrze

dla studentów kierunku: Pedagogika specjalna

specjalność: Tyflopedagogika i oligofrenopedagogika

Termin:r.

Wymiar godzin: 45 godzin

Studia: licencjackie, stacjonarne

Wprowadzenie

Praktyka ciągła w klasach I-III szkoły specjalnej (integracyjnej) jest integralną częścią procesu kształcenia studentów pedagogiki specjalnej. W jej trakcie studenci mają możliwość skonfrontowania wiedzy teoretycznej z zakresu oligofrenopedagogiki z obserwowaną praktyką nauczycielską.

Dokumentację praktyk objętych projektem stanowią następujące elementy:

- niezbędny dla studenta-praktykanta
- niezbędny dla nauczyciela-opiekuna praktyk
- Internetowa platforma edukacyjna: www.pwh.umcs.pl, zawierająca materiały dydaktyczne, szkoleniowe oraz inne opracowania i informacje niezbędne dla realizacji praktyki.

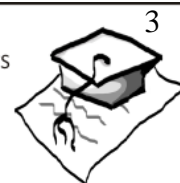
Cele i zadania praktyki ciągłej

Celem praktyki jest poznanie sposobów organizacji i założeń pracy dydaktyczno-wychowawczej z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim na etapie edukacji wczesnoszkolnej; poznanie sposobów oceniania i dokumentowania osiągnięć uczniów na etapie edukacji wczesnoszkolnej; zapoznanie z metodyką zajęć zintegrowanych; kształtowanie umiejętności metodycznych w zakresie samodzielnego prowadzenia zajęć zintegrowanych.

Warunki i tryb zaliczenia praktyki

Zaliczenie z oceną zostanie dokonane na podstawie:

- Uzupełnionego dziennika praktyk.
- Opinii i oceny Dyrektora i Nauczyciela – Opiekuna praktyki.
- Protokołów hospitowanych zajęć ośrodka dziennego (ze wszystkich hospitowanych ośrodków).
- Scenariuszy zajęć samodzielnie przeprowadzonych (ze wszystkich prowadzonych ośrodków).
- Zestawienia wyników obserwacji wybranego ucznia.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wymienione dokumenty studenci zobowiązani są złożyć w komplecie w terminie 2 tygodni od zakończenia praktyki.

Obowiązki studenta:

- Opracowanie z Nauczycielem - Opiekunem szczegółowego programu praktyki i dostarczenie go na Uczelnię.
- Poznanie planu pracy dydaktyczno-wychowawczej szkoły.
- Poznanie planu pracy dydaktyczno-wychowawczej klas I-III.
- Dokonanie analizy dokumentacji dotyczącej uczniów (IPET, arkusze obserwacji, sposoby oceny, prace pisemne).

Ogółem: 12 godzin

- Hospitowanie zajęć prowadzonych w ramach ośrodka dziennego przez Nauczyciela (**4 ośrodki** **dienne**).

- Samodzielne prowadzenie zajęć w ramach ośrodka dziennego (**2 ośrodki** **dienne**).

Ogółem: 30 godzin

- Opracowanie wyników obserwacji wybranego ucznia.

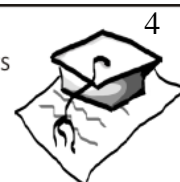
Ogółem: 3 godziny

Obowiązki nauczyciela – opiekuna praktyk ze strony szkoły

- Sprawowanie bezpośredniej opieki nad praktykantem/praktykantką.
- Ustalanie wraz z praktykantem szczegółowego harmonogramu praktyk.
- Nadzorowanie przebiegu praktyk pedagogicznych/potwierdzone wpisami w dzienniczku praktyk.
- Wypełnienie Arkusza Oceny Wiedzy i Umiejętności studenta/praktykanta oraz ankiet ewaluacyjnych, przewidzianych w projekcie.
- Zgłaszanie do Biura projektu wszelkich trudności związanych z realizacją praktyk.

Obowiązki opiekuna praktyki ze strony uczelni UMCS

- Przygotowanie studentów do realizacji praktyki w oparciu o program praktyk pedagogicznych.
- Współpraca z pracownikami Biura projektu w celu wyboru opiekuna praktyk ze strony szkoły.
- Wypełnienie Karty Oceny praktyki.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Zebrania dokumentacji odbytych praktyk przez studenta/studentkę i przekazanie go do biura projektu do 2 tygodni od zakończenia praktyki.
- Zaliczenia praktyki pedagogicznej na podstawie dostarczonych przez studentów.
- Złożenia sprawozdania z realizacji praktyk do Biura projektu.

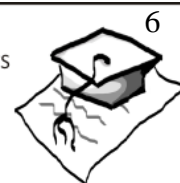

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DEKALOG STUDENTA PRAKTYKANTA

1. Przygotowuj się starannie do zajęć. Scenariusz prowadzonych przez siebie zajęć przedstaw opiekunowi wychowawcy co najmniej dwa dni przed ich realizacją.
2. Systematycznie prowadź dokumentację praktyk.
3. Bądź elastyczny, nie realizuj za wszelką cenę wszystkich punktów scenariusza zajęć, jeżeli widzisz, że uczniom sprawia to trudność lub ewidentnie nie są zainteresowani proponowaną formą aktywności.
4. Pamiętaj, że nie wszystkie sytuacje dadzą się przewidzieć. Niepełnosprawni wychowankowie mogą ujawniać problemy zdrowotne (np. ataki epilepsji) oraz zaburzenia zachowania (np. zachowania agresywne, autoagresywne, opozycyjno-buntownicze).
5. Zwracaj się do swojego opiekuna praktyki prośbą o pomoc i wyjaśnienie wątpliwości, które pojawią się w trakcie jej realizacji. Nie oczekuj jednak, że jego aktywność zastąpi twoją kreatywność.
6. Bądź otwarty na kontakt z wychowankami, podejmuj rozmowę z nimi w trakcie przerw międzylekcyjnych oraz po zajęciach. Dostosuj słownictwo i charakter wypowiedzi do możliwości percepcyjnych niepełnosprawnych wychowanków.
7. Zachowuj postawę partnerską w relacjach z uczniami, ale nie przekraczaj granic, które określają role nauczyciela i ucznia.
8. Uwierz w swoje możliwości, w trakcie praktyki masz szansę ujawnić swoje talenty oraz inwencję pedagogiczną.
9. Pamiętaj, że twoje kompetencje zawodowe dopiero się kształtują i na drodze rozwoju możesz popełniać błędy.
10. Bądź punktualny i w sposób odpowiedzialny wywiązuaj się ze swoich obowiązków studenta praktykanta.

Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej

Kierunek

Specjalność

DZIENNIK PRAKTYK

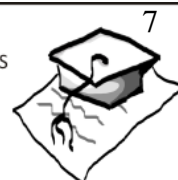
Imię i nazwisko

Miejsce praktyk

(Pełna nazwa i adres szkoły)

Rok akademicki

.....

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Lp.	Liczba tygodni /godzin praktyk	Potwierdzenie rozpoczęcia praktyki		Potwierdzenie zakończenie praktyki	
		data	podpis i pieczęć Dyrektora szkoły	data	Podpis i pieczęć Dyrektora szkoły.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyki

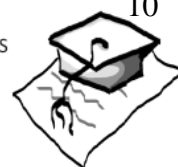

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyki

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyki

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyki

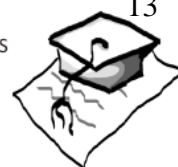

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyki

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyki

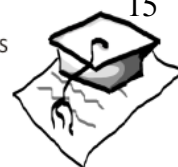

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyki

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Konspekt zajęć/lekcji

Data:

Prowadzący:

Klasa/grupa:

Temat:

Cele ogólne:

np. wdrażanie, poznanie, powtórzenie itd.

Cele operacyjne:

Uczeń: np. dodaje, wylicza, czyta, przepisuje itd.

Formy pracy:

Metody pracy:

Środki dydaktyczne:

Przebieg zajęć:

1. Część wstępna (czynności porządkowe, lista obecności, wprowadzenie do tematu itd.)

2. Część zasadnicza (realizacja celów zajęć, ćwiczenia itd.)

3. Część końcowa (podsumowanie, ocena pracy, praca domowa itd.)

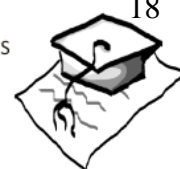
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

WYNIKI OBSERWACJI WYBRANEGO UCZNIĄ

1. Dane osobowe (bez imienia i nazwiska): wiek, płeć, stopień, rodzaj niepełnosprawności, miejsce stałego zamieszkania, sytuacja rodzinna
2. Poziom rozwoju i zakres umiejętności w sferze fizycznej: m.in. sprawność manualna, koordynacja ruchów, sprawność analizatorów, poruszanie się, zwinność, szybkość
3. Poziom rozwoju i zakres umiejętności w sferze poznawczej: m.in. pamięć, uwaga, spostrzeganie, rozwiązywanie problemów, mowa
4. Poziom rozwoju i funkcjonowania w sferze emocjonalnej, m.in. kontrola emocji, dojrzałość emocjonalna, radzenie sobie w sytuacjach trudnych
5. Poziom rozwoju i funkcjonowania w sferze społecznej: samodzielność życiowa, kontakty z rówieśnikami, nauczycielami, zainteresowania
6. Poziom i zakres realizacji wymagań edukacyjnych przewidzianych programem
7. Podsumowanie: wskazanie na możliwości i ograniczenia dziecka
8. Uwagi dla praktyki – zalecenia dotyczące wspierania dziecka (w jakich zakresach, jakie formy, metody pracy)

Zastosowane techniki:

- obserwacja bezpośrednia (przez studenta),
- pośrednia (informacje pochodzące od nauczycieli, rodziców),
- analiza dostępnej dokumentacji,
- rozmowa z uczniem

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Karta oceny praktyki

Student (imię i nazwisko).....

Kierunek studiów:.....

Specjalność:.....

Studia stacjonarne/niestacjonarne*

Studia pierwszego/drugiego* stopnia

Rok studiów:.....

Miejsce odbywania praktyki (nazwa i adres placówki).....

.....

Ilość godzin praktyki:.....

Data rozpoczęcia praktyki:.....zakończenia.....

Opiekun praktyki z ramienia Uczelni:.....

Opiekun praktyki z ramienia Placówki:.....

Student przedstawił dokumenty wymagane programem praktyki:

Lp.	Nazwa dokumentu	Potwierdzenie	Uwagi
1.	Dzienniczek praktyki		
2.	Protokoły hospitowanych lekcji/zajęć		
3.	Scenariusze samodzielnie przeprowadzonych lekcji/zajęć		
4.	Inne		

Data.....

Podpis Opiekuna praktyki

.....

Podpis studenta

.....

~~*niepotrzebne skreślić~~

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

ARKUSZ OCENY WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI

poziomu przygotowania pedagogicznego studenta/studentki realizującego/realizującej praktykę ciągłą w szkole specjalnej

Imię i nazwisko praktykanta/praktykantki

Studia (podkreśl właściwe): I/II stopnia.

Specjalność (podkreśl właściwe) : oligofrenopedagogika/tyflopädagogika

Data obserwacji

Proszę przy każdej z kategorii podlegającej ocenie wstawić znak X w polu, które najlepiej określa poziom wiedzy i umiejętności praktykanta/praktykantki:

brak możliwości oceny,

0 – poziom niedostateczny,

1 - poziom dostateczny,

2 – poziom dobry,

3 – poziom bardzo dobry.

W każdej z podkategorii opiekun/ka praktyki może dopisać dodatkowe kryteria oceny.

Kryterium oceny	Brak możliwości oceny	0	1	2	3	Uwagi
WIEDZA						
Potrafi określić cele realizowane w trakcie zajęć dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych						
Zna metody wykorzystywane w toku zajęć dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych						
Potrafi nazwać formy organizacyjne zastosowane w przebiegu zajęć dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych						
Potrafi rozpoznać specjalne potrzeby edukacyjne uczniów						
Posiada wiedzę z zakresu fizycznego i psychospołecznego funkcjonowania uczniów z niepełnosprawnością						
Potrafi określić charakter stosowanych czynności kontrolnych i oceniających						

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Zna sposoby aktywizowania uczniów z niepełnosprawnością						
UMIEJĘTNOŚCI						
Potrafi realizować zaplanowane cele w toku zajęć dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych						
Potrafi zastosować metody oddziaływań dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych wobec uczniów z niepełnosprawnością						
Potrafi aplikować odpowiednie formy organizacyjne w toku zajęć dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych						
Potrafi trafnie dobrać i wykorzystać środki dydaktyczne						
Posiada umiejętność aktywizowania uczniów z niepełnosprawnością						
Motywuje uczniów do pracy na zajęciach						
Podmiotowo traktuje uczniów, chętnie nawiązuje z nimi kontakt						
Jest punktualny/a						

Inne:

Ogólna ocena (skala 2-5):

.....
Podpis praktykanta/praktykantki
praktyki

.....
Podpis nauczyciela/nauczycielki opiekuna

Miejscowość, data

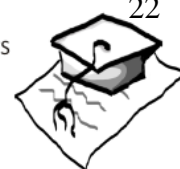

Niezbędnik studenta/teki na praktykach

Pedagogika specjalna

Spis treści

9. Program praktyki pedagogicznej ciągłej I rok studiów II stopnia.
10. Dekalog studenta praktykanta.
11. Dziennik praktyk.
12. Opinia opiekuna o przebiegu praktyki
13. Karta oceny praktyki.
14. Schemat konspektu zajęć.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DEKALOG STUDENTA PRAKTYKANTA

11. Przygotowuj się starannie do zajęć. Scenariusz prowadzonych przez siebie zajęć przedstaw opiekunowi wychowawcy co najmniej dwa dni przed ich realizacją.
12. Systematycznie prowadź dokumentację praktyk.
13. Bądź elastyczny, nie realizuj za wszelką cenę wszystkich punktów scenariusza zajęć, jeżeli widzisz, że uczniom sprawia to trudność lub ewidentnie nie są zainteresowani proponowaną formą aktywności.
14. Pamiętaj, że nie wszystkie sytuacje dadzą się przewidzieć. Niepełnosprawni wychowankowie mogą ujawniać problemy zdrowotne (np. ataki epilepsji) oraz zaburzenia zachowania (np. zachowania agresywne, autoagresywne, opozycyjno-buntownicze).
15. Zwracaj się do swojego opiekuna praktyki prośbą o pomoc i wyjaśnienie wątpliwości, które pojawiają się w trakcie jej realizacji. Nie oczekuj jednak, że jego aktywność zastąpi twoją kreatywność.
16. Bądź otwarty na kontakt z wychowankami, podejmuj rozmowę z nimi w trakcie przerw międzylekcyjnych oraz po zajęciach. Dostosuj słownictwo i charakter wypowiedzi do możliwości percepcyjnych niepełnosprawnych wychowanków.
17. Zachowuj postawę partnerską w relacjach z uczniami, ale nie przekraczaj granic, które określają role nauczyciela i ucznia.
18. Uwierz w swoje możliwości, w trakcie praktyki masz szansę ujawnić swoje talenty oraz inwencję pedagogiczną.
19. Pamiętaj, że twoje kompetencje zawodowe dopiero się kształtują i na drodze rozwoju możesz popełniać błędy.
20. Bądź punktualny i w sposób odpowiedzialny wywiązuaj się ze swoich obowiązków studenta praktykanta.

Program praktyki pedagogicznej w szkole specjalnej dla upośledzonych umysłowo

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

w III etapie edukacyjnym
po II semestrze I roku Pedagogiki Specjalnej II stopnia – specjalność -
Oligofrenopedagogika

Termin: maj 2015

studia II-go stopnia stacjonarne

Cele i zadania praktyki ciągłej

1. Poznanie organizacji pracy dydaktycznej, wychowawczej i rewalidacyjnej w gimnazjum specjalnym.
2. Kształtowanie umiejętności efektywnego prowadzenia zajęć z młodzieżą z upośledzeniem umysłowym.
3. Poszerzenie zainteresowań zawodowych oraz wdrożenie studentów do przyszłej pracy zawodowej i praktyczne przygotowanie ich do pełnienia obowiązków pedagoga specjalnego.
4. Gromadzenie materiałów, wzbogacanie wiedzy oraz doświadczenia niezbędnego przy pisaniu pracy magisterskiej.
5. Nawiązywanie kontaktów pomocnych przy przygotowywaniu pracy magisterskiej oraz w poszukiwaniu pracy.
6. Prezentacja umiejętności ewentualnym przyszłym pracodawcom.
7. Poznanie organizacji pracy w placówce specjalnej - urządzenie i wyposażenie, kadra pedagogiczna, uczniowie/wychwankowie/podopieczni, dokumentacja placówki i inne – **8 godz.**
8. Poznanie pracy nauczyciela – różne przedmioty nauczania/rodzaje zajęć, programy, środki dydaktyczne, dokumentacja nauczyciela, praca specjalistów (np. psychologa, pedagoga, logopedy, rewalidatora i innych) – **10 godz.**
9. Hospitacja lekcji/zajęć – **10 godz.**
10. Przygotowanie i prowadzenie lekcji/zajęć – **6 godz.**
11. Uczestnictwo w innych zajęciach (wycieczki, imprezy szkolne, udział w zebraniach, zajęcia rewalidacji indywidualnej itp.) – **6 godz.**

Organizacja praktyki

1. Praktyka obejmuje 2 tygodnie – 40 godzin.
2. Student odbywa praktykę w gimnazjach zajmujących się kształceniem, wychowaniem i rehabilitacją osób z niepełnosprawnością intelektualną.
3. Instytucja przyjmująca studenta na praktykę wyznacza opiekuna praktyk, który sprawuje nad nim merytoryczny nadzór w czasie trwania praktyki oraz zalicza praktyki w „dzienniku praktyk”.
4. Opiekun kierujący praktyką z ramienia instytucji opracowuje opinię o przebiegu praktyki. Ponadto zobowiązuje się do opracowania i udzielenia wskazówek metodycznych dotyczących realizacji praktyki przez studenta.
5. Student ma obowiązek prowadzenia na bieżąco dokumentacji w „dzienniku praktyk”, która powinna być potwierdzona czytelną pieczęcią placówki i podpisem opiekuna praktyk z ramienia instytucji.

Warunki i tryb zaliczenia praktyki

1. Warunkiem zaliczenia praktyki jest wywiązanie się z zadań sformułowanych w programie praktyki (w tym osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia praktyki), przedłożenie przez studenta „dziennika praktyk” oraz opinii opiekuna praktyki z ramienia instytucji.
2. Student zobowiązany jest do stawienia się w instytucji przyjmującej w pierwszym dniu trwania praktyki.
3. Student ma obowiązek przestrzegania przepisów dyscypliny pracy i bhp oraz dbania o wysoki poziom wykonywania powierzonych mu zadań.
4. Obowiązkiem studenta jest odbywanie praktyk, systematyczne i staranne prowadzenie „dziennika praktyk”, zapisywanie w nim przebiegu zajęć w każdym dniu trwania praktyki oraz szczegółowe rozliczenie godzinowe (wraz z podsumowaniem).
5. Zaliczenia praktyki w indeksie dokonuje opiekun praktyk z ramienia Wydziału.

W celu zaliczenia praktyki student składa następujące dokumenty:

1. Dzienniczek praktyki ze wszystkimi wpisami potwierdzającymi wykonane prace wraz z potwierdzeniem odbycia praktyki przez dyrektora placówki i opinią opiekuna z ramienia szkoły.
2. Dwa sprawozdania z hospitowanych lekcji.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

3. Konspekty wszystkich samodzielnie przeprowadzonych lekcji lub innych zajęć, potwierdzone przez nauczyciela, opiekuna praktyki w szkole.

Obowiązki nauczyciela – opiekuna praktyk ze strony szkoły

Opiekun praktyk z ramienia szkoły jest zobowiązany do:

1. Wdrażania praktykanta/-tki w przebieg nowego programu praktyk.
2. Sprawowania bezpośredniej opieki nad praktykantem/-tką.
3. Ustalania wraz z praktykantem/-tką szczegółowego przebiegu praktyk oraz harmonogramu zajęć.
4. Stałej kontroli i potwierdzania własnoręcznym podpisem obecności praktykanta w każdym dniu praktyki (dzienniczek praktyk).
5. Nadzorowania przebiegu praktyk pedagogicznych.
6. Zgłaszania do Biura projektu wszelkich trudności związanych z realizacją praktyk.
7. Prowadzenia ewidencji godzin pracy w odniesieniu do pełnienia roli opiekuna praktyk ze strony szkoły.
8. Pomoc w rozwiązywaniu aktualnych problemów praktykanta/-ki związanych z realizacją praktyk.
9. Wypełnianie Arkusza Oceny Wiedzy i Umiejętności studenta/praktykanta.

Obowiązki opiekuna praktyki ze strony uczelni UMCS:

Opiekun praktyki ze strony uczelni UMCS jest zobowiązany do:

1. Przygotowania studenta/-ki do realizacji praktyki w oparciu o nowy program praktyk pedagogicznych.
2. Zapoznania studenta/-ki z nowym programem praktyki oraz formą jej odbywania.
3. Współpracy z pracownikami Biura projektu w celu wyboru opiekuna praktyk ze strony szkoły.
4. Oceny praktyk w karcie oceny praktyki.
5. Zaliczenia praktyki pedagogicznej na podstawie dostarczonych przez student/-kę dokumentów.
6. Dokonania wpisu z zaliczenia praktyk w indeksie studenta/-ki.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

7. Zebrania dokumentacji odbytych praktyk przez studenta i przekazanie go do biura projektu do 2 tygodni od zakończenia praktyki.
8. Złożenie sprawozdania z realizacji praktyk do Biura projektu.

Opiekun praktyki z ramienia Uczelni

Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej

Kierunek

Specjalność

DZIENNIK PRAKTYK

Imię i nazwisko

Miejsce praktyk

(Pełna nazwa i adres szkoły)

Rok akademicki

.....

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Lp.	Liczba tygodni /godzin praktyk	Potwierdzenie rozpoczęcia praktyki		Potwierdzenie zakończenie praktyki	
		data	podpis i pieczęć Dyrektora szkoły	data	Dyrektora szkoły.

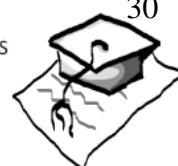

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyki

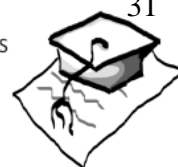

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyki

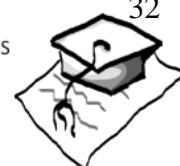

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyki

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

DZIENNIK PRAKTYK

Dzień	Godziny pracy od - do	Liczba godzin pracy	Wyszczególnienie zajęć	Podpis nauczyciela

.....
Podpis szkolnego opiekuna praktyk

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKOŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Karta oceny praktyki

Student (imię i nazwisko).....

Kierunek studiów:.....

Specjalność:.....

Studia stacjonarne/niestacjonarne*

Studia pierwszego/drugiego* stopnia

Rok studiów:.....

Miejsce odbywania praktyki (nazwa i adres placówki).....

.....

Ilość godzin praktyki:.....

Data rozpoczęcia praktyki:.....**zakończenia**.....

Opiekun praktyki z ramienia Uczelni:.....

Opiekun praktyki z ramienia Placówki:.....

Student przedstawił dokumenty wymagane programem praktyki:

Lp.	Nazwa dokumentu	Potwierdzenie	Uwagi
1.	Dzienniczek praktyki		
2.	Protokoły hospitowanych lekcji/zajęć		
3.	Scenariusze samodzielnie przeprowadzonych lekcji/zajęć		
4.	Inne		

Data.....

Podpis Opiekuna praktyki

.....

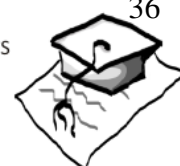
Podpis studenta

.....

~~*niepotrzebne skreślić~~

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKOŁODOWSKIEJ

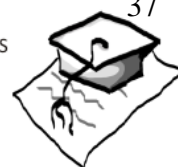
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Konspekt zajęć/lekcji

Data:

Prowadzący:

Klasa/grupa:

Temat:

Cele ogólne:

np. wdrażanie, poznanie, powtórzenie itd.

Cele operacyjne:

Uczeń: np. dodaje, wylicza, czyta, przepisuje itd.

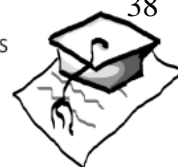
Formy pracy:

Metody pracy:

Środki dydaktyczne:

Przebieg zajęć:

4. Część wstępna (czynności porządkowe, lista obecności, wprowadzenie do tematu itd.)
5. Część zasadnicza (realizacja celów zajęć, ćwiczenia itd.)
6. Część końcowa (podsumowanie, ocena pracy, praca domowa itd.)

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

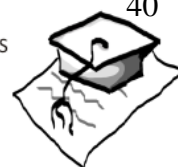

Niezbędnik na praktykach część dla Opiekuna Praktyki Pedagogika specjalna

Spis treści

15. Program praktyki pedagogicznej ciągłej I rok studiów II stopnia.
16. Karta Obserwacji Zajęć
17. Arkusz Oceny Wiedzy i Umiejętności Studenta odbywającego praktyki
18. Ankieta ewaluacyjna praktyki (początkowa).
19. Ankieta ewaluacyjna praktyki (końcowa).
20. Bibliografia

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKOŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

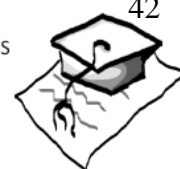
**Program praktyki pedagogicznej w szkole specjalnej dla upośledzonych umysłowo
w III etapie edukacyjnym
po II semestrze I roku Pedagogiki Specjalnej II stopnia – specjalność -
Oligofrenopedagogika**

Termin:

studia II-go stopnia stacjonarne

Cele i zadania praktyki ciągłej

12. Poznanie organizacji pracy dydaktycznej, wychowawczej i rewalidacyjnej w gimnazjum specjalnym.
13. Kształtowanie umiejętności efektywnego prowadzenia zajęć z młodzieżą z upośledzeniem umysłowym.
14. Poszerzenie zainteresowań zawodowych oraz wdrożenie studentów do przyszłej pracy zawodowej i praktyczne przygotowanie ich do pełnienia obowiązków pedagoga specjalnego.
15. Gromadzenie materiałów, wzbogacanie wiedzy oraz doświadczenia niezbędnego przy pisaniu pracy magisterskiej.
16. Nawiązywanie kontaktów pomocnych przy przygotowywaniu pracy magisterskiej oraz w poszukiwaniu pracy.
17. Prezentacja umiejętności ewentualnym przyszłym pracodawcom.
18. Poznanie organizacji pracy w placówce specjalnej - urządzenie i wyposażenie, kadra pedagogiczna, uczniowie/wychwankowie/podopieczni, dokumentacja placówki i inne – **8 godz.**
19. Poznanie pracy nauczyciela – różne przedmioty nauczania/rodzaje zajęć, programy, środki dydaktyczne, dokumentacja nauczyciela, praca specjalistów (np. psychologa, pedagoga, logopedy, rewalidatora i innych) – **10 godz.**
20. Hospitacja lekcji/zajęć – **10 godz.**
21. Przygotowanie i prowadzenie lekcji/zajęć – **6 godz.**
22. Uczestnictwo w innych zajęciach (wycieczki, imprezy szkolne, udział w zebraniach, zajęcia rewalidacji indywidualnej itp.) – **6 godz.**

Organizacja praktyki

6. Praktyka obejmuje 2 tygodnie – 40 godzin.
7. Student odbywa praktykę w gimnazjach zajmujących się kształceniem, wychowaniem i rehabilitacją osób z niepełnosprawnością intelektualną.
8. Instytucja przyjmująca studenta na praktykę wyznacza opiekuna praktyk, który sprawuje nad nim merytoryczny nadzór w czasie trwania praktyki oraz zalicza praktyki w „dzienniku praktyk”.
9. Opiekun kierujący praktyką z ramienia instytucji opracowuje opinię o przebiegu praktyki. Ponadto zobowiązuje się do opracowania i udzielenia wskazówek metodycznych dotyczących realizacji praktyki przez studenta.
10. Student ma obowiązek prowadzenia na bieżąco dokumentacji w „dzienniku praktyk”, która powinna być potwierdzona czytelną pieczęcią placówki i podpisem opiekuna praktyk z ramienia instytucji.

Warunki i tryb zaliczenia praktyki

6. Warunkiem zaliczenia praktyki jest wywiązanie się z zadań sformułowanych w programie praktyki (w tym osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia praktyki), przedłożenie przez studenta „dziennika praktyk” oraz opinii opiekuna praktyki z ramienia instytucji.
7. Student zobowiązany jest do stawienia się w instytucji przyjmującej w pierwszym dniu trwania praktyki.
8. Student ma obowiązek przestrzegania przepisów dyscypliny pracy i bhp oraz dbania o wysoki poziom wykonywania powierzonych mu zadań.
9. Obowiązkiem studenta jest odbywanie praktyk, systematyczne i staranne prowadzenie „dziennika praktyk”, zapisywanie w nim przebiegu zajęć w każdym dniu trwania praktyki oraz szczegółowe rozliczenie godzinowe (wraz z podsumowaniem).
10. Zaliczenia praktyki w indeksie dokonuje opiekun praktyk z ramienia Wydziału.

W celu zaliczenia praktyki student składa następujące dokumenty:

4. Dzienniczek praktyki ze wszystkimi wpisami potwierdzającymi wykonane prace wraz z potwierdzeniem odbycia praktyki przez dyrektora placówki i opinią opiekuna z ramienia szkoły.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

5. Dwa sprawozdania z hospitowanych lekcji.
6. Konspekty wszystkich samodzielnie przeprowadzonych lekcji lub innych zajęć, potwierdzone przez nauczyciela, opiekuna praktyki w szkole.

Obowiązki nauczyciela – opiekuna praktyk ze strony szkoły

Opiekun praktyk z ramienia szkoły jest zobowiązany do:

10. Wdrażania praktykanta/-tki w przebieg nowego programu praktyk.
11. Sprawowania bezpośredniej opieki nad praktykantem/-tką.
12. Ustalania wraz z praktykantem/-tką szczegółowego przebiegu praktyk oraz harmonogramu zajęć.
13. Stałej kontroli i potwierdzania własnoręcznym podpisem obecności praktykanta w każdym dniu praktyki (dzienniczek praktyk).
14. Nadzorowania przebiegu praktyk pedagogicznych.
15. Zgłaszania do Biura projektu wszelkich trudności związanych z realizacją praktyk.
16. Prowadzenia ewidencji godzin pracy w odniesieniu do pełnienia roli opiekuna praktyk ze strony szkoły.
17. Pomoc w rozwiązywaniu aktualnych problemów praktykanta/-ki związanych z realizacją praktyk.
18. Wypełnianie Arkusza Oceny Wiedzy i Umiejętności studenta/praktykanta.

Obowiązki opiekuna praktyki ze strony uczelni UMCS:

Opiekun praktyki ze strony uczelni UMCS jest zobowiązany do:

9. Przygotowania studenta/-ki do realizacji praktyki w oparciu o nowy program praktyk pedagogicznych.
10. Zapoznania studenta/-ki z nowym programem praktyki oraz formą jej odbywania.
11. Współpracy z pracownikami Biura projektu w celu wyboru opiekuna praktyk ze strony szkoły.
12. Oceny praktyk w karcie oceny praktyki.
13. Zaliczenia praktyki pedagogicznej na podstawie dostarczonych przez student/-kę dokumentów.
14. Dokonania wpisu z zaliczenia praktyk w indeksie studenta/-ki.

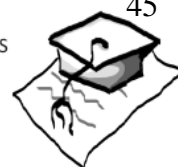

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

15. Zebrania dokumentacji odbytych praktyk przez studenta i przekazanie go do biura projektu do 2 tygodni od zakończenia praktyki.
16. Złożenie sprawozdania z realizacji praktyk do Biura projektu.

Opiekun praktyki z ramienia Uczelni

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKOŁODOWSKIEJ

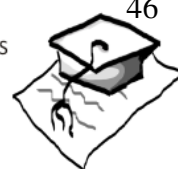
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

KARTA OBSERWACJI ZAJĘĆ

prowadzonych przez studenta/studentkę

(imię i nazwisko)

w

(nazwa szkoły)

Data obserwacji

Klasa/grupa

Temat zajęć

CELE:

Cele w trakcie zajęć zrealizowane:

- a) całkowicie,
- b) częściowo

METODY:

Dobór metod dla przyjętych celów i realizowanych treści:

- a) trafny,
- b) nietrafny.

FORMY ORGANIZACJI PRACY UCZNIÓW

Dobór form dla przyjętych celów i realizowanych treści:

- a) trafny,
- b) nietrafny.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

Dobór środków dydaktycznych dla realizacji zadań przez uczniów:

- a) trafny,
- b) nietrafny.

Sposób wykorzystania środków:

- a) umiętny,
- b) nieumiętny.

AKTYWNOŚĆ UCZNIÓW

W trakcie zajęć aktywnie pracowali:

- a) wszyscy uczniowie,
- b) większość uczniów,
- c) nieliczni uczniowie.

Szczególnie udane i wartościowe działania student/studentki

.....

.....

.....

.....

.....

Najpoważniejsze trudności studenta/studentki

.....

.....

.....

.....

.....

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

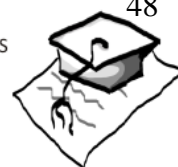

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

ARKUSZ OCENY WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

poziomu przygotowania pedagogicznego studenta/studentki realizującego/realizującej praktykę ciągłą w szkole specjalnej

Imię i nazwisko praktykanta/praktykantki

Studia (podkreśl właściwe): I/II stopnia.

Specjalność (podkreśl właściwe) : oligofrenopedagogika/tyflopädagogika

Data obserwacji

Proszę przy każdej z kategorii podlegającej ocenie wstawić znak X w polu, które najlepiej określa poziom wiedzy i umiejętności praktykanta/praktykantki:

brak możliwości oceny,

0 – poziom niedostateczny,

1 - poziom dostateczny,

2 – poziom dobry,

3 – poziom bardzo dobry.

W każdej z podkategorii opiekun/ka praktyki może dopisać dodatkowe kryteria oceny.

Kryterium oceny	Brak możliwości oceny	0	1	2	3	Uwagi
WIEDZA						
Potrafi określić cele realizowane w trakcie zajęć dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych						
Zna metody wykorzystywane w toku zajęć dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych						
Potrafi nazwać formy organizacyjne zastosowane w przebiegu zajęć dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych						
Potrafi rozpoznać specjalne potrzeby edukacyjne uczniów						
Posiada wiedzę z zakresu fizycznego i psychospołecznego funkcjonowania uczniów z niepełnosprawnością						
Potrafi określić charakter stosowanych czynności kontrolnych i oceniających						
Zna sposoby aktywizowania uczniów z niepełnosprawnością						
UMIĘJĘTNOŚCI						
Potrafi realizować zaplanowane cele w toku zajęć dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych						
Potrafi zastosować metody oddziaływań dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych wobec uczniów						

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

z niepełnosprawnością						
Potrafi aplikować odpowiednie formy organizacyjne w toku zajęć dydaktycznych i rewalidacyjno-wychowawczych						
Potrafi trafnie dobrać i wykorzystać środki dydaktyczne						
Posiada umiejętność aktywizowania uczniów z niepełnosprawnością						
Motywuje uczniów do pracy na zajęciach						
Podmiotowo traktuje uczniów, chętnie nawiązuje z nimi kontakt						
Jest punktualny/a						

Inne:

Ogólna ocena (skala 2-5):

.....
Podpis praktykanta/praktykantki
praktyki

.....
Podpis nauczyciela/nauczycielki opiekuna

Miejscowość, data

PLEĆ I RODZAJ A EDUKACJA PODSTAWOWE POJĘCIA

PLEĆ/SEX - płeć w sensie biologicznym, czyli "zespół cech odróżniających w obrębie gatunku organizmy żeńskie (osobniki żeńskie, płeć żeńska) wytwarzające komórki jajowe, od organizmów męskich (osobniki męskie, płeć męska) wytwarzających plemniki" /Imieliński, 1985, s.56/. W języku polskim pojęcie to funkcjonuje również w szerszym znaczeniu, obejmując także zakres semantyczny pojęcia rodzaju (*gender*), płci społeczno-kulturowej.

RODZAJ/GENDER - społeczno kulturowy wymiar płci, stosowany w odniesieniu do społecznego charakteru różnic między kobietami i mężczyznami; płeć kulturowa; arbitralnie narzucany konstrukt społeczny i psychologiczny: "zespół atrybutów, postaw, ról społecznych i zachowań przypisanych mężczyźnie lub kobiecie przez szeroko rozumianą kulturę" /Bem, 2000, s.9/.

ROLA SPOŁECZNA - społecznie opracowany scenariusz zachowań jednostki, w którym wyraża się suma oczekiwań kierowanych pod adresem osoby zajmującej określone miejsce w strukturze społecznej. Rola społeczna zawiera trzy wymiary:

- rola przepisana (przypisana) - określa normatywny wymiar roli, czyli strukturalnie przypisane nakazy (normy, oczekiwania, tabu, zakresy odpowiedzialności) połączone z określoną pozycją społeczną, utrwalone w świadomości społecznej;
- rola subiektywna (uwewnętrzniona, zinternalizowana) - osobista koncepcja dotycząca zachowania się w sytuacji zajmowania określonej pozycji społecznej, powstała w wyniku postrzegania i interpretacji oczekiwań społecznych; zawiera w sobie gotowość do podejmowania takich zachowań; określa indywidualny, osobisty wymiar roli;
- rola spełniana (pełniona) - zespół rzeczywistych zachowań jednostki w sytuacji zajmowania określonej pozycji społecznej /Turner, 1985, s.418-429/.

ROLE PŁCIOWE/RODZAJOWE - role społeczne, które są wyznaczane w zależności od płci członkom danego społeczeństwa. Najczęściej rola kobieca (kobiety) zawiera inne oczekiwania co do zadań, postaw, zachowań, sposobów odczuwania i postrzegania świata niż rola męska (mężczyzny). Brannon /2002, s.210/ definiuje rolę rodzajową jako "zbiór istotnych społecznie działań kojarzonych z mężczyznami bądź kobietami"

SYSTEM RÓL PŁCIOWYCH/RODZAJOWYCH - utrwalona poprzez pokoleniową transmisję zasada organizująca życie społeczne, wyrażająca różnice społeczno-kulturowe między kobietami i mężczyznami. System ról płciowych przenika całość życia ludzkiego i wpływa na

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

charakterystyczne dla określonego społeczeństwa konfiguracje wzorów kulturowych. Trzy aspekty tego systemu wydają się osiowe dla zrozumienia siły i zakresu jego oddziaływania:

- przydzielanie ludziom, na podstawie ich płci biologicznej, różnych kategorii aktywności (zawodowych, domowych i obywatelskich), uważanych za potrzebne czy użyteczne dla utrzymania i doskonalenia życia społecznego;
- przypisywanie ludziom - w zależności od płci biologicznej - cech osobowościowych znajdujących się na przeciwnych krańcach continuum; przypisanie to wyrażają stereotypy męskości i kobiecości;
- wyższe wartościowanie tego, co wiąże się z męskością w porównaniu z tym, co wiąże się z kobiecością; ten aspekt najsilniej przyczynia się do dyskryminacji płci i jest podstawą opresji zwanej seksizmem. /Chetwynd, Oonagh, 1978, s.1-2/

Pryzmaty rodzaju określone przez S.Bem /2000/ odpowiadają tym trzem aspektom systemu ról płciowych (polaryzacja rodzajów, esencjalizm biologiczny, androcentryzm).

KOBIECOŚĆ - definicja słownikowa określa kobiecość jako "zespół cech właściwych kobiecie; natura kobieca" /Szymczak (red.),1978, t.1, s.944/. Definicja ta zakłada, że istnieją takie cechy i właściwości, które posiada kobieta ze względu na przynależność do swojej płci. Mogą się one wiązać z biologicznym wymiarem kobiecości, a więc będą to atrybuty dotyczące budowy anatomicznej, seksualności, prokreacji, ale częściej kojarzą się z kulturowymi wyznacznikami roli kobiecej i stereotypami. Zgodnie z nimi kobiecość jest wiązana ze sferą życia domowego, nastawieniem na relacje międzyludzkie, macierzyństwo i rodzinę. Do głównych kobiecych cech psychicznych zalicza się te, które ułatwiają spełnianie funkcji ekspresyjnych, a więc emocjonalność, intuicyjność, wrażliwość, zainteresowanie ludźmi i empatyczność, opiekuńczość, delikatność, skłonność do poświęceń, uprzejmość, subtelność, uległość, pasywność, zależność od innych. Jednocześnie kobiecość kojarzona jest często z niskimi kompetencjami: nieracjonalnością, nielogicznością, niezdecydowaniem, niesamodzielnością i bezradnością. /Brannon, 2002, s.212-225 i inne pozycje/

MĘSKOŚĆ - zespół cech właściwy mężczyznom, typowy dla mężczyzn /Szymczak (red.), 1978, t.2, s.148/ Analogicznie do kobiecości, męskość można kojarzyć z wyznacznikami płci biologicznymi (budowa ciała, seksualność, udział w prokreacji) i społeczno-kulturowymi. W tym ostatnim znaczeniu męskość jest wiązana z pracą zawodową, władzą, działalnością publiczną na różnych szczeblach, z nastawieniem bardziej na rzeczy niż na ludzi i bardziej na hierarchię niż na więzi. Mężczyznom przypisuje się cechy odpowiednie dla pełnienia funkcji instrumentalnych, w

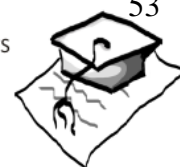
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

działalności zawodowej, ekonomicznej, politycznej i naukowej: niezależność, dominację, ambitne dążenie do celów, samodzielność, racjonalność i logikę, powściągliwość i opanowanie, abstrakcyjność myślenia, aktywność, stanowczość i łatwość decydowania oraz skuteczność w działaniu. W stereotypie męskości zawarte są - tak jak w stereotypie kobiecości - cechy wartościowane nie tylko pozytywnie, ale i negatywnie, wyrażające przekonanie o trudności mężczyzn w nawiązywaniu bliskich kontaktów z ludźmi: chłód emocjonalny, agresywność, nieczułość, nietaktowność. /Brannon, 2002, s.212-225 i inne pozycje/

STEREOTYPY PŁCI/RODZAJU - utrwalone w społeczeństwie "przekonania na temat cech charakteryzujących kobiety bądź mężczyzn oraz zajęć, które są dla nich odpowiednie" /Brannon, 2002, s.240/. Stereotypy przypisują konkretnym jednostkom określone cechy ze względu na fakt ich przynależności do płci męskiej lub żeńskiej, nie uwzględniając indywidualnych cech danej osoby. Mają zazwyczaj charakter normatywny, wyrażając oczekiwania wobec tego, jak mają się zachowywać i jacy mają być kobiety i mężczyźni. Stereotypy płciowe funkcjonujące w naszej kulturze mają zwykle opozycyjny charakter, sytuując cechy męskie i kobiece na krańcach continuum (np.: kobiety są emocjonalne, mężczyźni racjonalni; kobiety są bojaźliwe, mężczyźni odważni, itp.), choć mogą również odnosić się tylko do jednej płci, wyrażając przekonanie o identyczności wszystkich jej przedstawicieli (np. "każda kobieta chce być matką", "technika to męska sprawa").

PRYZMATY RODZAJU - ukryte założenia dotyczące płci i rodzaju (*sex i gender*), zakorzenione w praktykach i normach społeczno-kulturowych oraz w świadomości jednostek. Pryzmaty rodzaju przez pokolenia utrwalają schemat męskiej dominacji i podporządkowania kobiet jako kategorii społecznej (androcentryzm) w oparciu o przekonanie, że istnieją psychologiczne i społeczne różnice między płciami zdeterminowane biologicznie (esencjalizm biologiczny), które stają się zasadą organizującą życie społeczne, wyznaczając kobietom i mężczyznom odmienne pozycje, role społeczne, zadania, sposoby zachowania itp. (polaryzacja rodzajów) /Bem, 2000, s.15-17/. Bem wymienia następujące pryzmaty rodzaju:

1/Androcentryzm - stawianie pierwiastka i wartości męskich w centrum uwagi; definiowanie mężczyzn i męskiego doświadczenia jako neutralnej normy lub standardu, a kobiet i kobiecego doświadczenia jako odchylenia od tej normy. Przyjęcie takiej perspektywy nie tylko umiejscawia kobiety i kobiece wartości na niższej społecznie pozycji, ale w pewien sposób wyłącza je z tego, co określa się jako "człowieczeństwo" czy zasób wspólnej ludzkiej kultury. Perspektywa

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

androcentryczna sprawa, że mężczyznę traktuje się jako istotę ludzką, a kobietę jako "inną". /Bem, 2000, s.16-17/

2/Esencjalizm biologiczny - zespół poglądów tłumaczący różnicowanie kobiet i mężczyzn w życiu społecznym odmiennością natury kobiet i mężczyzn oraz ich roli w ewolucji gatunku i kultury ludzkiej. Esencjalizm biologiczny - jako uzasadnienie teoretyczne androcentryzmu i polaryzacji - stanowi rodzaj blokady dla wszelkich prób przedefiniowania tradycyjnych pojęć męskości i kobiecości oraz transformacji systemu ról płciowych. /Bem, 2000, s.16/

3/Polaryzacja rodzajów - polega na takim podkreślaniu różnicy między kobietami i mężczyznami, który sprawia, że staje się ona naczelną zasadą organizującą życie społeczne w danej kulturze. Polaryzacja polega nie tylko na tym, że kobiety i mężczyzn traktuje się jako istoty odmienne, ale przede wszystkim na powstawaniu nierozzerwalnego związku kulturowego pomiędzy płcią a niemal każdym aspektem życia (inne role społeczne, styl ubierania się, sposoby wyrażania emocji itp.). W wyniku polaryzacji następuje więc dychotomiczny podział świata na męski (a raczej - zgodnie z pryzmatem androcentryzmu - ogólnoludzki) i kobiecy. /Bem, 2000, s.16/

INDYWIDUALNA KONCEPCJA ROLI PŁCIOWEJ/RODZAJOWEJ - obraz siebie jako kobiety lub mężczyzny, określony zgodnie z własnymi potrzebami, wartościami, predyspozycjami, sytuacją życiową, jaki jednostka tworzy, nadając własne znaczenie temu, czym jest kobiecość i męskość i jakie oczekiwania należy wysuwać pod adresem przedstawicieli obu płci. Z koncepcji roli wynikają praktyczne wskazówki co do zachowania się (jako kobiety/mężczyzny) w określonych sytuacjach i kontekstach społecznych. Z drugiej strony, tworząc indywidualną koncepcję roli, jednostka zwykle uwzględnia pewien margines swobody, jaki społeczeństwo daje ludziom, formułując swoje oczekiwania wobec wykonawców roli, a nawet może przeciwstawić się powszechnie akceptowanym stereotypom. Pełniąc rolę rodzajową zgodnie z indywidualną koncepcją, jednostka integruje wszystkie trzy wymiary roli: normatywny, subiektywny i behawioralny, tworząc niepowtarzalny, specyficzny dla konkretnej osoby wzorzec funkcjonowania jako mężczyzny lub kobiety.

TOŻSAMOŚĆ PŁCIOWA - świadomość bycia kobietą lub mężczyzną w sensie biologicznym (i jeden z podstawowych wyznaczników tożsamości osobistej). W języku polskim, ze względu na wcześniejszy brak takiego rozróżnienia, często terminem "tożsamość płciowa" określa się tożsamość rodzajową.

TOŻSAMOŚĆ RODZAJOWA - wiąże się z pełnieniem określonych ról i przypisywaniem określonych znaczeń pojęciu kobiecości i męskości. Jednostka, uzyskując świadomość bycia

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

kobietą lub mężczyzną, jednocześnie musi odnieść się do społeczno-kulturowych konotacji, jakie niesie ze sobą pojęcie płci, czyli zbudować tożsamość rodzajową. Oznacza to "wypełnianie" treściami określonymi przez kulturę tej ramy, którą jest poczucie przynależności do płci biologicznej. Można określić tożsamość rodzajową jako poczucie przynależności do płci kulturowej.

TYPIZACJA PŁCIOWA - przypisywanie kobietom i mężczyznom określonych ról i stereotypów płci, zgodnie z tradycyjnymi wzorcami oraz wychowywanie dziewczynek i chłopców do podjęcia tradycyjnych ról rodzajowych.

ANDROGYNIA PSYCHOLOGICZNA - połączenie w osobowości jednostki atrybutów i cech (zwykle pozytywnych) przypisywanych zarówno kobietom, jak mężczyznom. /Brannon, 2002, s.240/ Osoby androgyniczne łączą w sobie cechy psychiczne i sposoby zachowania charakterystyczne dla tradycyjnie pojmowanej męskości i kobiecości. W ich osobowościach jest miejsce zarówno na niezależność, jak i opiekuńczość, na agresywność i łagodność, stanowczość i uległość, racjonalność i uczuciowość. Według H. Markus, osoby płciowo stypizowane w pojęcie "ja" wbudowały społeczne schematy męskości bądź kobiecości, a więc gotową wiedzę o tym, jak powinni myśleć czuć i postępować "prawdziwi" mężczyźni i kobiety. W koncepcji "ja" androgynów współistnieją, uzupełniając się, oba te schematy i pozwalają im reagować w sposób dostosowany do sytuacji, np. wobec dziecka będą przejawiać troskliwość, wobec zadań instrumentalnych - aktywność i orientację na cel. /Konarzewski, 1994, s.351-359/

SEKSIZM - wszelkie praktyki społeczne, które:

- powodują stygmatyzację jednostki ze względu na jej płeć (przypisują jej właściwości zgodnie z kategorią rodzaju, do którego należy, a nie ze względu na indywidualne właściwości),
- przyczyniają się do nierównego traktowania jednej grupy (np. nierówność wobec prawa, na rynku pracy),
- ograniczają jednostkom i grupom szanse rozwoju (np. kobietom z uwagi na pryzmat androcentryzmu, obu płciom z uwagi na pryzmat rodzaju i esencjalizm biologiczny).

Wyróżnia się cztery poziomy występowania seksizmu: poziom indywidualny (dotyczy jednostek i ich postaw wobec płci i rodzaju), społeczno-strukturalny (wiąże się ze statusem przypisywanym partnerowi interakcji w zależności od jego płci i jest manifestowany w relacjach interpersonalnych i grupowych), instytucjonalny (przejawy dyskryminacji ze względu na płeć występujące w instytucjach - w ich strukturze, organizacji, ideologii, czy utrwalonych tradycją, często nieuświadomionych wzorcach zachowań), kulturowy (jawne i ukryte założenia na temat płci i rodzaju, rozpowszechnione w danym społeczeństwie i wywierające wpływ na zachowanie członków danej kultury; te przekonania i wynikające z nich praktyki społeczne tworzą i podtrzymują nierówności).

Słowniczek opracowany na podstawie: Pankowska D., Wychowanie a role płciowe. Program edukacyjny, GWP, Gdańsk 2005, s.270-284, przypisy - tamże; oraz Pankowska D., Wychowanie a role płciowe. GWP, Gdańsk 2005, s.13-35, s.118-130)

Literatura uzupełniająca:

Brannon L.: Psychologia rodzaju. GWP, Gdańsk 2002.

Chomczyńska-Miliszkievicz M.: Edukacja seksualna w społeczeństwie współczesnym. Konteksty pedagogiczne i psychospołeczne. UMCS, Lublin 2002.

Kopciwicz L., Zierkiewicz E. (red.): Koniec mitu niewinności? Płeć i seksualność w socjalizacji i edukacji. ENETEIA, Wydawnictwo Psychologii Kultury, Warszawa 2009.

Mandal E.: Podmiotowe i interpersonalne konsekwencje stereotypów związanych z płcią. UŚ, Katowice 2000.

Wojciszke B. (red.): Kobiety i mężczyźni: odmienne spojrzenie na różnice. GWP, Gdańsk 2002.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKOŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Biuro projektu:
Biblioteka Główna pok. 119
tel. 081 537 28 72, fax 081 537 58 44
e-mail: praktyki.wh@poczta.umcs.lublin.pl
www.praktyki.wh.umcs.lublin.pl

Material bezpłatny

**Niezbędnik opracowany został w ramach projektu www.praktyki.wh.umcs
-Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na
Wydziale Humanistycznym UMCS**

**Współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach
Europejskiego Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Kapitał Ludzki
2007-2013 Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2
„Efektywny system kształcenia nauczycieli”**